

Tietotarvekuvaus

5. Turvallisuuden, oikeusvaltion ja demokratian kestävyys.....	2
5.2 Ulkomaalaisten vankien siirron ja maasta poistamisen edellytykset	2

5. Turvallisuuden, oikeusvaltion ja demokratian kestävyys

5.2 Ulkomaalaisten vankien siirron ja maasta poistamisen edellytykset

Määräaika tutkimuksen valmistumiselle: 12/2026

Kustannusarvio: 150 000 €

Tietotarpeen tausta ja tutkimuksen tavoite:

Yleisenä lähtökohtana on, että rikosoikeudelliseen rangaistukseen tuomittu suorittaa rangaistuksensa siinä maassa, jossa hänet on tuomittu. Poikkeuksen tästä säännöstä muodostavat ulkomaalaiset vangit, joiden rangaistuksen täytäntöönpano eräin edellytyksin voidaan siirtää suoritettavaksi heidän kotimaahansa. Tuomiovaltio ei kuitenkaan saa siirtää vankia, jos siitä voi seurata, että rangaistus vastaanottavassa maassa voidaan muuntaa kuolemanrangaistukseksi tai vanki voi joutua kidutuksen tai muun epäinhimillisen kohtelun kohteeksi. Vankien siirron lähtökohtana on, että siirto edistää vangin sopeutumista omaan yhteiskuntaansa. Kun tuomittu vapautuu siihen yhteiskuntaan, johon hänellä on tiiviimmät siteet, hänen valmiutensa rikoksettomaan elämäntapaan ovat suuremmat. Siirron edellytyksenä on myös aina molempien valtioiden suostumus siirtoon. Usein, joskaan ei aina, edellytetään myös vangin suostumusta.

Suomesta vankeja siirretään toisiin Pohjoismaihin näiden maiden yhteisen päätöksen perusteella valmisteltujen kansallisten lakien nojalla (laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikostuomioiden täytäntöönpanossa (326/1963) ja asetus (620/1964)) ja muihin EU-valtioihin neuvoston puitepäätöksen 2008/909/YOS ja puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain nojalla (1169/2011). Lisäksi vankeja siirretään Euroopan neuvoston tuomittujen siirtämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 13/1987) ja sen lisäpöytäkirjan (SopS 42/2001) nojalla. Tämä yleissopimus soveltuu myös Euroopan neuvoston ulkopuolisiin maihin, jotka ovat liittyneet yleissopimukseen. Lisäksi on olemassa kahdenvälinen Suomen ja Thaimaan välinen sopimus yhteistoiminnasta rikosasiassa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta (SopS 38/1992).

Olemassa olevat kansainväliset järjestelyt ja sopimukset vangin siirtämiseksi ovat käytännössä kankeita, sillä menettelyyn sisältyy paljon eri maiden viranomaisten välistä kirjeenvaihtoa ja sen käännettämistä, joka puolestaan lyhentää mahdollisen siirron jälkeistä vankeusaikaa. Tästä seuraa, että vanki saattaa jo vapautua Suomessa ennen kuin siirtoasian käsittely on valmis. Tällöin asia raukeaa. Toisen käytännön ongelman muodostavat ne valtiot, jotka eivät ole liittyneet mihinkään sopimukseen. Kysymys on tällöin siitä, onko olemassa keinoja, joiden perusteella vanki voitaisiin siirtää Suomesta tällaiseen sopimuksettomaan maahan. Suomi voi toimia siirtoasioissa kansallisen lakinsa nojalla ilman kansainvälisoikeudellisen velvoitteen eli sopimuksen olemassaoloa. Selvitettäväksi näissä tilanteissa kuitenkin voi tulla, edellyttääkö kohdevaltio sopimuksen olemassaoloa. Suuri osa Suomessa vankeusrangaistusta suorittavista ulkomaalaisista vangeista kuuluu tähän kategoriaan, ja he jäävät siten edellä käsiteltyjen vankeinsiirtojärjestelmien ulkopuolelle. Tutkimuksessa olisikin syytä keskittyä erityisesti tämän ryhmän erilaisiin siirto- ja palauttamismahdollisuuksien tarkastelemiseen ja niitä koskeviin mahdollisiin haasteisiin. Kaikkien tutkimuskysymysten selvittelyssä tulisi ottaa huomioon Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet, jotka siksi on kuvattava lainsäädännön nykytilaosiossa.

Vankeja palautetaan heidän kotimaihinsa muun muassa maasta poistamispäätöksen nojalla, jollaisia ovat karkotus ja käännättäminen, tai luovuttamalla heidät kotimaahansa tai kolmanteen maahan oikeudenkäyntiä varten. Maasta poistamistapauksissa, joissa henkilö on vankilassa, Maahanmuuttovirasto Migri ja Rikosseuraamuslaitos tekevät yhteistyötä. Näiltä osin menettelyt eivät ole täysin selkeät, joten mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita on vaikea arvioida sisäministeriössä ja oikeusministeriössä. Maasta poistamisesta säädetään ulkomaalaislaissa.

Tutkimustietoa ulkomaalaisten vankien siirroista tarvitaan. Vankilat ovat yliasutettuja.

Tarkasteluajankohtana 21.1.2025 suljettujen vankiloiden käyttöaste oli noin 115 % ja avovankiloiden noin 96 %. Vankiluvun arvioidaan nousevan edelleen ilman hallitusohjelman mukaisia rangaistusten kiristyksiäkin noin 3900 vankiin vuosikymmenen lopulla.

EU:n jäsenvaltioiden välisiin vankeuden siirtoihin sovelletaan puitepäätöstä 2008/909/YOS ja tähän liittyvää kansallista lainsäädäntöä. Puitepäätöksessä määritetään, missä tilanteissa ja miten EU:n jäsenvaltioiden on tehtävä yhteistyötä tuomioiden tunnustamisen ja toisen jäsenvaltion määräämien rangaistusten täytäntöönpanon yhteydessä. Puitepäätöksellä pyritään tehostamaan yhteistyötä Euroopan neuvoston vuoden 1983 yleissopimukseen verrattuna soveltamalla vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta, joka edellyttää jäsenvaltioiden luottamusta toistensa oikeudellisiin päätöksiin. Komissio on vuonna 2019 julkaissut käsikirjan tuomittujen siirtämisestä ja vapausrangaistuksista Euroopan unionissa (2019/C 403/02). Komissio on parhaillaan arvioimassa tätä ja muita rikosoikeudellisen yhteistyön puitepäätöksiä. Puitepäätös on arvioitu vuonna 2022 (9th round of Mutual Evaluations on mutual recognition legal instruments in the field of deprivation or restriction of liberty).

Tutkimusta hyödynnetään oikeusministeriössä (vangit) ja sisäministeriössä (muihin maihin palautettavat ulkomaan kansalaiset) sekä ulkoministeriössä (Suomen ulkopolitiikka, Suomea sitovat kansainväliset sopimukset).

Kysymykset, joihin tietotarve kohdentuu:

- Olisiko mahdollista tehostaa vankien siirtoa heidän kotimaihinsa?
 - Millaisia oikeudellisia edellytyksiä tuomittujen täytäntöönpanon siirtämistä koskevat järjestelyt (pohjoismaisten lakien nojalla, EU:n puitepäätöksen ja sen nojalla annetun kansallisen lain nojalla, Euroopan neuvoston tuomittujen siirtoa koskevan yleissopimuksen nojalla tai Suomen bilateraalisen sopimuksen Thaimaan kanssa nojalla) asettavat sille, että tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano voidaan siirtää vangin kotimaahan? (Kuvaus: Tällä kohdalla tavoitellaan selkeää eri vanginsiirtojärjestelmien nykytilan kuvausta taustaksi muille kysymyksille.)
 - Millaisia esteitä vankeusrangaistukseen tuomittujen täytäntöönpanon siirtämiselle edellä mainitut järjestelyt sisältävät, niin lainsäädännöllisellä kuin käytännön tasolla (viranomaisten työssä ja eri viranomaisten yhteistyössä) tarkastellen (esimerkiksi pitkät siirtopyynnön käsittelyajat suhteessa vankeusrangaistuksen pituuteen)?
 - Millaisia hyötyjä ja haittoja laajemmasta kahdenvälisen vanginsiirtosopimusten käyttöönotosta voisi olla?
 - Onko mahdollista tehostaa sellaisten vankien siirtämistä heidän kotimaahansa, joiden kotivaltio ei ole sitoutunut mihinkään edellä mainittuihin järjestelyihin (sopimusten

ulkopuoliset vangit), millaisin keinoin tämä olisi mahdollista ja mitä haasteita siihen voisi liittyä?

- Millaisia maasta poistamismahdollisuuksia vangin kotimaahan on olemassa, pois lukien luovuttaminen oikeudenkäyntiä varten, ja miten näiden käyttöä olisi mahdollista tehostaa? (Kuvaus: Vankeustuomiota suorittavien vankien maasta poistamisen oikeudellinen nykytila, käytännön viranomaisyhteistyö sekä näiden kehittämismahdollisuudet)

Kytkeä valtioneuvoston päätöksentekoon ja/tai politiikkavalmisteluun:

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa Vahva ja välittävä Suomi (Valtioneuvoston julkaisu 2023:58, s. 191) kohdassa ”Vankilaturvallisuutta parannetaan ja uusintarikollisuutta ehkäistään” on kirjattu: ”Edistetään ulkomaalaisten vankien siirtämistä kotimaidensa vankiloihin.” Tutkimustulosten on tarkoitus olla osa ja palvella hallitusohjelmakirjauksen täytäntöönpanoa.

Hallitus on ohjelmansa mukaisesti vaikuttanut Euroopan parlamentin vaalien jälkeen 2024 muodostettuun unionin strategiseen linjaan ja seuraavan Euroopan komission ohjelmaan. Osana tätä työtä Suomi on määritellyt näkemyksensä myös EU:n rikosoikeuden tulevaisuudesta vuosille 2024–2029. Suomi on tässä yhteydessä linjannut, että Suomi edistää hallitusohjelman mukaisesti ulkomaalaisten vankien siirtämistä kotimaidensa vankiloihin. Vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmään kuuluu myös EU:n vankien siirtojärjestelmä. On tärkeää, että se toimii tehokkaasti ja että EU:n vankien siirtojärjestelmä sovelletaan tehokkaasti. Suomi pitää tärkeänä, että etsitään uusia keinoja tehostaa vankien siirtojärjestelmän toimintaa, ja että vankien siirtämiseen liittyviä esteitä puretaan esimerkiksi tarvittaessa tarkastelemalla uudelleen vankien siirtojärjestelmää. (E57/2023 vp).

Tutkimushankkeelta edellytettävä raportointi:

Hankkeesta tulee tuottaa Valtioneuvoston tutkimustoiminnan -ohjeistuksen mukainen suomenkielinen loppuraportti ja tiivistelmä/policy brief.

Viitteet:

Euroopan neuvoston tuomittujen siirtämistä koskeva yleissopimus (SopS 13/1987) ja sen lisäpöytäkirja (SopS 42/2001)

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2004/38/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2008/115/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi

Hornerd, O. (1994). Aktuella praktiska och rättsliga problem vid överförande av straffpåföljder, Nordisk Tidskrift för Kriminalvidenskab 1994, s. 183–96.

Kallio, H. et al. (2018) Ulkomaalaisoikeus.

Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma vuosille 2021–2024 – pois varjoyhteiskunnasta

Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa (21/1987)

Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikostuomioiden täytäntöönpanossa (326/1963) ja asetus (620/1964)

Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta (1169/2011)

Neuvoston puitepäättös 2008/909/YOS, tehty 27 päivänä marraskuuta 2008, vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta rikosasioissa annettuihin tuomioihin, joissa määrätään vapausrangaistus tai vapauden menetyksen käsittävä toimenpide, niiden täytäntöön panemiseksi Euroopan unionissa

Näkökohtia ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen valmisteluun

Rikosseuraamuslaitoksen tilastot

Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännyttämisen perusteena

Selvitys Suomen maahanmuuttohallinnon järjestämisestä

Suomen hallituksen ja Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen sotarikostuomioistuimen välinen sopimus tuomioiden täytäntöönpanosta (SopS 27/1997)

Suomen ja Thaimaan välinen sopimus yhteistoiminnasta rikosasiassa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta (SopS 38/1992)

Ulkomaalaislaki (301/2004)

Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. (Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58).